

I.

ANG pangungutang ng buhay ng kapwa, ayon sa paniniwala ng karamihan, ay isang kasalanganang walang kapatawaran. Sa ganáng mga masambahin na naging sa paniniwalang katoliko, kapag buhay ang inutang ay buhay rin ang kabayaran.

Ang huling pamamalagáy ay siyang patakarang pinagbatayan ng nagsipaglagda sa mula't mula pa ng batas na nagpaparusa ng kamatayan sa sinumang marapatang umutang ng buhay ng kapwa. Nguni, sa pagbabagu-bago ng mga patakaran at pagkakaunlad ng mga bansa, at sa pagkabihasa

ng mga mámamayán ang mga dalubhasa sa iba't ibang panig ng sandaigdig, unang-una na ang mga pantás na mambabatas, ang parusang kamataya'y karaniwang pinapalitan na lamang ng pagkabilanggong habambuhay. At kung ang pagkakapatay ng isang salarin sa kapwa ay udyok lamang ng pagtatanggol at pagmamahal sa sariling buhay, karaniwan na ring hinahatulan lamang ng ilanang taong pagkabilanggo, kung di man pawalang-kasalanan.

Sa isang dako, ang tinatawag na "Ley del Talion" ay pinaniniwalaan naman ng mga pambihirang tao na isang batas ng Kalikasan. Sapagka't sa iba't-ibang ulat

ng iba-ibang pangyayari sa sandaigdig, ang pagbabayad-utang ay nagaganap diumano bilang batas na hindi maaaring labagin ng kahit sino. At ang paniniwalang iya'y ibinabatay sa mga pangyayaring hindi maunawaan kung bakit naganap at paanong naisagawa.

Isang pangyayari sa Olongapo, Sambales, may dalawampu't-limang taon na ang nakalilipas, ang pinag-ukulan ng masusing paglilimi ng maraming naninindigan sa "Batas ng Talion". Sa pag-uuwuwi nila ng mga pangyayari, na di-pangkaraniwan, ay tiniyak na... ang pagkakapatay ng isang sanggol na bago pa lang naggagapang

Si Diosdado Ay Napaharap Sa Isang Katayuang Nangangailangan Ng Kanyang Maagap Na Pagpapasiya At Pagkilos ...

Si Diosdado, sa harap ng Hukuman.

digmaan, at ng magkakalahi man sa panahon ng kaligaligan, ay siyang magpapasinungaling sa "Batas ng Talion" at sa iba pang batas na pinaniniwalaan ng maraming mapanampalataya.

Tunghan natin ang sumusunod na pangyayari at hatulan kung anong batas ang nasunod.

SI DIOSDADO BAYANI ay isang lalaking mabait at mapagmahal na ama sa kanyang mga supling, bukod sa pagka-masintahing asawa. Noong bago magdigmaan ng Hapon at Amerika, si Diosdado ay namamasukang isang kawani sa isang palingkuran ng Pamahalaan ng Komonwels. Siya'y sumasahod ng walumpong piso lamang sambuwan. At sa halagang iya'y nabuhay silang maganak sa loob ng dalawang panahon at minsan ma'y hindi nagdanas ng kagipitan ang kanyang maybahay at dalawang anak.

Nguni't nang mabawi nang muli ng mga amerikano sa mga kawayang ang buong Pilipinas, salamat sa pagpapakasakit at katapangan ng iba't ibang pangkat ng mga "guerrilla" na siyang nagtaboy at tumugis sa mga hapon hanggang sa mga kabundukan, ang tatlong kaluluwang binubuhay ni Diosdado ay naging lima na. Sapagka't sa panahon ng pananakop, ang kanyang asawa'y nagluwal pa ng dalawang anak na magkapanunod ng taon.

Dahil sa pangyayaring iyan, nang siya'y pabalikin sa palingkurang pinapasukan at pasahurin lamang ng walumpong piso rin, sa halip mamalagi at magtiis sa maliit na sahod, ang ginawa'y nagbitiw at naglingkod sa isang sangay ng hukbong amerikano. Gayon na lang ang kanyang kasiyahan. Sapagka't ang walumpong pisong tinawan lamang niya ay naging

(Nasa pah. 42 ang karugtong)

sa kanyang inang natutulog na ang ginamit ay isang gunting na napabaya din ng ina na kumalat-kalat sa sahig na tinutulugan, ay isang maliwanag na patunay na itinatakda ng "Batas ng Talion". Sapagka't diumano, ang kaluluwa ng bata na sumalin sa katawang iniluwal ng inang pinatay, ay siyang kaluluwa ng taong pinatay naman ng taong nangutang ng buhay na namatay nang hindi nakapagbayad. Pagkaraan ng maraming panahon, ang kaluluwa ng salarin na sumalin sa katawan ng babaing naging ina, at tinakdaan o tinadhanaang magbabayad ng kanyang pagkakautang sa kapanahunan, ay siningil ng kanya na ring anak upang masunod ang itinatakda ng "Batas ng Talion".

Ang sumusunod na pangyayari ay hindi pagbabayad-utang, bilang katugon ng tinukoy sa unahan. Kung may inutang sa buhay ang nasawi na dapat niyang pagbayaran, sa pagkakataong ito'y hindi na ang "Ley del Talion" ang nasunod. Sapagka't kung ang batas na iyan ang pagbabatayan sa lahat ng pangyayari at pagkakataon, ang pagpapatayan ng magkakalabang lahi sa panahon ng

Si Diosdado'y namili na sa palengke at galak na nagsisalubong ang kanyang asawa't mga anak.

LIMANG KALULUWA

(Karugtong ng nasa pah. 5)

ibayo, tukod pa ang naiuwi niyang mga pagkain at mga lumang kasuutan.

Ang paglilingkod ni Diosdado sa Hukbo ay tumagál hanggáng ika-4 ng Hulyo ng 1946, araw ng pagpapasinaya sa Bagong Republika ng Pilipinas. Ang hindi matingskalang katuwaan niya sa pagsasarili ng mga pilipino ay nabahiran ng kalungkutan. Sapagka't kinabukasan din noon, ang karamihan sa kanilang magkakasama sa "Base X" ay binawas, at ilan lamang ang inilabi. Sa gayo'y napabilang siya sa hukbo ng mga waláng hanap-buhay sa Maynila, na araw-araw halos ay nagbibilang ng hakbang sa mga daang tinatahak at nag-aaliw-aliw pasanda-sandali sa panonood ng sarisaring panindá na hindi namán mabili, sapagka't wala siyang salapi.

Isáng mapalad na umaga, sa kanyang paglalakad sa liwasang Goiti, ay natapawan siya ng isang datihang kaibigan na kabilang sa mga katiwala sa daungan bilang "7". Nang mabatid na siya'y naghahanap ng mapapasukan, kahit maging isang tagabuhay sa Pier, noon di'y inalok siyang sumama upang sumapi sa "Kapisanan ng mga Estibador".

Si Diosdado ay hindi nainip sa paghinhintay ng pagkakataon. Sa tulong ng Raibigang maawain, siya'y napabilang na manggagawa sa Pier, sa ilalim ng pangangasiwa ng kanyang kaibigang katiwala. Pinasahod siya ng sapat na pambuhay sa kanyang mag-iina, nang hindi kinailangan ang kanyang pinag-aralan kungdi... ang lakas ng bisig at tibay ng pangangatawan sa mabibigat na gawain. Datapwa...

Isang hapon... Sabado noon... Pagkatanggap ng kanyang sahod sa buong sanlinggo, at pagkatapos mapagbayaran sa Kapisanan ang mga dapat niyang itulong, bilang isang kasaping nakatutupad sa mga tungkulin, ang unang tinungo ni Diosdado ay ang pamilihang Dibisorya. Namili siya ng mga pang-unang kailangan sa bahay upang hindi na mapagod ang maybahay niyang hindi rin naman natitigil sa iba't-ibang gawain. Pagkatapos ay nagpalipas ng uhaw sa isang tindahan, na dahil sa pagtitipid ay nagkasiya na lang siya sa isang maliit na tinapay at saka isang basong tubig.

Huminga pa nang malalim si Diosdado, pagkatapos mabayaran ang kinaing tinapay, at... nagpatuloy nang umuwi ng bahay. Sa loob ng sasakyan ay ni hindi man tinapunan ng tingin ang mga kaharap sa upuan. Sapagka't ang

totoo'y walang laman ang kanyang pag-iisip maliban sa iba't-ibang pinamili na kailangang isulit sa kanyang asawa bilang kapupunan ng uwi niyang salapi. At nang mapagsama-sama ang halaga ng baw't isa at matiyak ang kabuuan ng lahat ng pinagbayaran at mga binili, ay saka pa lamang tumangu-tango. Nilingap ang mga kapiling sa upuan at minukhaan ang mga kaharap. Nang wala siyang makilalang sinuman, ang ginawa'y dumukot ng isang sigarilyo sa lukbutan ng suot na kamisa-dentrong kaki upang magpausok. Datapwa... biglang-bigla na lamang nabitiwan ang mga hawak na balutan at nagkansasabog ang mga laman.

—Wala! — malakas na wika na ipinagkatanawan ng kanyang mga kasakay. — Nawala ang kartera ko! Dito nakalagay... May lamang tatlumpong piso!

Ang ibang mga kasakay ni Diosdado ay nagkilalanan, sa pagnais marahil ng isa't-isa na huwag mapaghinalaan ng nadukutan. Sapagka't ang totoo naman... sila'y para-parang mabubuting tao. At kaya lamang sila nagtanawan at nagkilalanan ay sa pagbabaka-sakaling sa pagmumukha ng sinuma'y nakalarawan ang kasalanan, o sa kilos at anyo... halimbawa'y ang pagkabalisa... ay sumisigaw ang sariling budhi sa pagkakasalang ginawa.

Ang kabilisan ng pag-iisip ni Diosdado ay muntik nang magpahamak sa kanya, sapagka't ang matuling takbo ng sasakyan ay ni hindi na pinangambahan... at talaga sanang tatalon na upang magbalik sa tindahan ng insik na kinanan ng isang tinapay at ininuman ng sambasong tubig, kung di siya napigilan ng tiktik na kasakay at napagpaalalahanan.

—Hintay ka muna, kaibigan!— anang tiktik, na pinigilan sa isáng b'sig ang nadukutan.—Hindi mo ba minámahál ang buhay mo?

—Hindi ko inaalaala ang aking buhay kundi... ang limang kaluluwang naghinhintay sa akin sa bahay, kaya bitiwán mo ako at kilala ko ang pagmumukha ng lalaking dumagil sa akin sa tindahan ng insik...

—Ako'y isang alagad ng batas na nakalaang tumulong sa iyo!— pagpapakilala ng tiktik.—Datapwa... kung ngayon mo pa pagbabalikan ang s'nasabi mong lalak, na dumagil sa iyo sa tindahan ng insik, ni ang anino niya'y hindi mo na maaanag-agan.

—Ano ang ibig ninyong sabihin, ginoo?—tanong ni Diosdado, na umupong muli.

—Sa paniwalaan mo't hindi, ang nangyari sa iyo ay isang pangkaraniwang kapabayaan ng mga katulad mong hindi maingat sa pagtatago ng salapi. Kaya't mula ngayon ay ta'tandaan mo ang aking tagubilin: una-una'y huwag kang maglalagay ng salapi sa

lukbutan ng kamisa-dentro, ni sa alinmang lukbutang panlikod ng iyong pantalon, sapagka't ang mga panig na iya'y madaling nadurukutan ng mga bihasang mandurukot nang hindi man nararamdaman ng may-lukbutan. Gaya ng sinabi mo, dinagil ka ng isang taong dumaiti sa iyo sa tindahan ng insik... Ano ang inanyo ng nasabing tao nang mapatabi na sa iyo?

—May-hawak pong salapi na iniaabot sa insik at bumibili ng... ewan ko ba... hindi ko na matandaan!

—Nahulog ang hawak na salaping pilak, hindi ba?—tanong ng tiktik.

—Gayon nga po! Narinig ko pa ang kalansing sa semento...—tugon ng nadukutan.

—Naggalit-galitan, hindi ba?

—Opo. Nagalit at ako'y pinagwikaang... tila raw kung sino akong may-magagawa. Nang yumuko ako upang damputin ang nahulog na manalapi, sa hangad na iabot sa kanya at humingi ng pagpapaumanhin, siya'y nak'yuko rin at paagang pang dinampot ang kanyang salapi, kasabay ng pagalit na wikang: "Talaga bang malakas ang loob mo?" At... siyanga pala!...—patuloy ni Diosdado, na waring nanariwa sa alaala ang isáng bahagi ng pangyayari.—Sa pagkakayuko namin, isang kung sino naman ang dumat ng na padarag na lumapit sa tindahan, at walang pasintabing tinuhod ako. Sa pagpapanting ng aking taynga, ang halos nayapos kong katungo sa pagdampot ng manalapi ay nalimutan ko nang hingan ng pagpapaumanhin, sapagka't bigla akong nagtindig at hinarap ang bagong dating na tumuhod sa akin.

—Kaunt'ng lamig, amo! Hindi kita sinasadya...—may pakumbabang wika ng nasabing l'aki. "Ang gayong ginawi ng hinarap kong lalaki ay nagpalubag sa aking kalooban!—patuloy ni Diosdado.—Nguni, nang lingapin ko ang unang kausap na nahulugan ng manalapi, an'no ma'y hindi ko na neanag-agan. Sa gayo'y nagmadali akong lumayo sa tindahan ng insik, na halos magkampuputot sa mga balutang kipkip at bitbit naman ang ibang nakasilid sa dalawang bayumbayungang buli. Hindi ko na po naalaalang kapkapin ang ak ng kartera, sapagka't ako'y hindi datihan sa gayong pangyayari at walang karanasan sa mga kabilisan ng mga mandurukot...

—Pasalamat ka, kaibigan, at kahit paano'y nakabahagi ng pagkain ang iyong mag-iina!—nakaingiting wika ng tiktik.—Kung hindi ka na nagbibili ng kung anuano sa palengke, at tuluyang umuwi ng bahay, marahil ay napakinabangang lahat ang sinahod mo. Datapwa, ang walang ingat na katulad mo, at wala ring ka-

Bakahin ang kanyang ubo...

sa pamamagitan ng

TREPTUZIL

Nasubek at inihahatol ng bantog na espestyalista sa para noong bago pa man magkadigma, ang Treptuzil ay mabisa laban sa ubong-buhay sa sison, hika, brongkitis, laringitis at T. B. Napatunayan ng libulibo ang buting idnuduot nito. Hingin sa inyong botika.

FORMULA: Tincture of Belladonna, Tincture of Aconite, Tincture of Ipecac, 5 drops each; Ammonium Chloride, 2 grains; Sodium Benzoate, 15 grains; Bromoform, 4 drops; 15 mins.; Syrup of Tolu, 5 cc.; Chloroform water q.s. ad. 1 fld. oz.

LEXAL LABORATORIES

1121-1123 RIZAL AVE • MANILA • PHILPPRO

Si Bb. Rosario Gatmaitan, isá sa masusugid na alagád ng Wika at isáng modista sa purok ng Singalong, Maynila.

ranasan sa mga dukutan, o sa pinagsasanayang mga kaparaanan ng mga mandurukot, ay hindi dapat magbubuklat ng kartera sa karamihan ng tao, laluna sa isang pamilihing-bayan na karaniwang ginagalaan ng mabibilis ang kamay. Kaya, sa hinaharap na mga araw, kailangang gumamit ka ng kaunting katalinuhan at kaunting katusuhan. Ang ibig kong sabihin, ang salapi mo'y pagbubukud-bukurin sa iba't-ibang lukbutan, upang kung madukot man ang isang bahagi ay matirhan ka pa sa iyong pag-uwi...

—Salamat po, ginoo, sa inyong paalaala!—ang tugon ni Diosdado, na minukhaang masusi ang kausap na tiktik.

Ang pinasalamatang tiktik ay dumukot sa isang lukbutan, at nang paibis na sa sasakyán si Diosdado ay iniabot ang dinukot.

—Iuwi mo sa iyong mag-iina ang kaunting tulong na iyan, na hindi mo dapat alalahaning pagbabayaran pa. Ang huling payo ko lamang sa iyo, alang-alang din sa iyong mga anak at sa iyong asawa, ay limutin mo na ang mga nangyari. Sapagka't kahit saan mo paghanapin ang magkasabwat na nandukot sa iyo ay hindi mo na makikita. Ang katusuhan at katalinuhan ng mga taong yaon ay hindi mo kayang isipin upang mapaghigantihan. Ang pag-iingat mo mula ngayon upang hindi ka na madukutang muli ay magig ng katumbas ng pagkabawi mo sa halagang nawala...

Ang huling pasasalamat ni Diosdado sa maawaing tiktik ay bahagya nang nabigkas. Sapagka't sa pag-uumpaw ng malabis na kagalakan sa kanyang puso ay kasabay rin namang namuno sa kanyang pag-iisip ang mga pangaral at pagpapayo ng nagma-

gandang-loob sa kanya at nag-abot ng lilimahin. Sa gayo'y hindi niya matutuhan kung ano pa ang dapat sabihin sa kausap na iniihatid na lamang ng tanaw, habang palayu nang palayo sa kanyang kinatatayuan ang sasakyang inibisan. At kung hindi pa sinunud-sunod ang pagbusina ng isáng trak na dumarating ay hindi natauhang muli ang tila nangangarap nang gising.

II.

Nang sumunod na mga araw, si Diosdado ay hindi lamang nagpa-kaingat sa kanyang pakikihalubilo sa maraming tao, maging sa paglalakad sa mga lansangang tila ginagawang pulungan ng magkakakaib'ga't magkakakilalang nagkakatatagpo nang hindi sinasadya. Ang mga payo ng tiktik na nagpamata sa kanya kung paano makaiwas sa mga mandurukot na nagsisigala sa mga pook na matao ay hindi niya nalil'mot kahit sandali. At bilang paghahanda pa rin sa anumang pangyayaring maaring kasuungan nang di-inaasahan, siya'y bumili ng isang balisong.

—Aanhin mo ang balisong na iyan?—tanong ng kanyang maybahay nang mapuná na pinagpagurang patalimin.—Ibinili mo pa iyan ng pagka'n natin, nabusog pa ang iyong mga anak...

—Ang isang babaing katulad mo ay walang kamuwangan sa suliranin ng isang lalaking may pinagdanasan!—tugong tila paghamak sa isipan ng babae.

—Ibig mong sabihin ay may pinaghahandaan ka niyan?—usisa

pa ng asawa.

—Wala akong tiyak na pinaghahandaan, nguni't mabuti nang nakalaan sa di-hinihintay na pagkagipit kaysa wala!

Ang huling palwanag ni Diosdado ay tinugon lamang ng asawa ng pag-iling, na waring ang ibig sabih'y hindi niya minamabuti ang gayong paghahanda sa isang panganib na hindi natitiyak na darating. Gayunpama'y ipinagkibit na lang ng balikat, sapagka't kailanma'y hindi niya naging ugali ang ipaggitan ang sariling mga palagay sa bawa't maibigan at balakin ni Diosdado.

Datapwa... kinasabaduhan noon, ang pananabik ng mag-iina sa pagdating ng kanilang tagapaghanap-buhay ay nauwi sa pagkainip. Nang dumilim na ang malamlam na hapon at lumatag ang luksang balabal ng gabi, ang pananabik at pagkainip ng limang kaluluwang nawan ni Diosdado ay naging pangamba. Sapagka't ang unang nabuhay sa alaala ni Nati ay ang mga banta ng kanyang asawa, na siyang dahilán kung kaya bumili ng isang balisong na pinatalim na mabuti.

—Ano kaya ang nangyari sa kanya?—ang tanong sa sarili ng nag-aalalang babae.—Napahamak kaya, o...?—At hindi na dinugtungan ang ibig sabihin, pagka-alaala sa inihasang balisong.

Sa buong magdamag halos ay hindi nagpikit ng mga mata si Nati. Sarisaring hinuha ang naghaliling gumulo sa kanyang isipan. Naroong ipalagay na si Diosdado ay hinarang marahil ng mga mangungulimbat, dahil sa sa-

laping sinahod. Pagkatapos ay siya na rin ang pumapatay sa gayong paniwala, at ang hahalili naman ay ang palagay na... baka hindi nakatanggi sa mga dating kasamahan, at sa pakikipaginuma'y nalasing at... napalaban ng away. Nguni, kung bakit naman hindi makatkat sa kanyang alaala ang pinangingilabutang "balisong"... at sa pag-iisip sa buong magdamag ay iyu't-iyon din ang gumigising sa kanyang panimdim...

Si Nati ay inumaga sa gayong pagninilay. Ang antok ay hindi man naramdaman, kahit nanghahapdi na halos ang kanyang mga mata. At sa pagkapatigagal nang umagang yaon, dahil sa pag-aalaala sa asawang hindi rin sumisipot ng bahay, siya'y waring alimpungat na ginitle ng isang patao-po. Nang buksan ang pintuan at sinuhin ang tumatawag ay isang di namumukhaang lalaki ang napakilala.

—Ako po ay isang kaibigan ng inyong asawa, na pinakiusapang dumalaw sa inyo upang ibalita na siya'y huwag hintayin... at huwag d'n namang alalahanin...

—Saan po siya naroon?—ang tanong ng asawang nakabahan, na hindi na nakaalaalang anyayahan ang panauhin.

—Patuluyin muna ninyo ako at saka tayo magbalitan!—paalaala ng nagbabalita sa babaing naguguluhan ng pag-iisip.

—Aba!... Nakalimutan ko nga pala!—anang maybahay, kasunod ang paghingi ng pagpapamaanhin sa kanyang pagkukulang.

(Nasa pah. 45 ang karugtong)

TIKI-TIKI Boie

Enriched with Vitamin B₁

Hindi Nasisira — LIGTAS!

Makaulit na Dinalisay — WAGAS!

GINAGAWANG MASASAYA, MALULUSOG ANG MGA BATA

Made by BOTICA BOIE

95 ESCOLTA, MAYNILA

LIMANG KALULUWA...

(Karugtong ng nasa pah. 43)

—Wala kayong dapat alalahanin. Alam kong kayo'y nagugulumihan, at sinuman ang lumagay sa inyong katayuan ay magkukulang sa isang panauhin, dahil sa kasabikang malaman karakara-ka ang balitang inaasam...

Nang mapaupo na ang tiktik na dumalaw ay saka isinalaysay ang buong pangyayari. Ibinalita na rin pati ang pagkakasakay nila sa isang sasakyan, na kung hindi sa maagap niyang pagkakapigil sa bisig at mga pangaral, marahil noon pa'y nasawi na si Diosdado.

—Huwag ninyong alalahanin ang inyong asawa!—ang pagpapayo pa ng tiktik.—S'ya'y ikinulong naming pansamantala, habang hindi natapos ang pagsisiyasat at napagpasyahan ng Hukuman ang usaping kriminal na iha-harap ng maginoong Piskal. Sapagka't ang pangungutang ng buhay, o ang pagpatay ng kapwa ay isang kasalanang pinag-uusig. Gayunpama'y naniniwala akong... siya'y pawawalang kasalanan sa kanyang pagkakapatay sa isang salarin. Sapagka't wala siyang ginawa kundi... ang dapat gawin ng sinumang napalagay sa kanyang katayuan, sa harap ng malubhang panganib na kanyang kinasuungan...

—Ibig ninyong sabihing... siya'y makalalaya rin at makabalik sa aming piling?—ang tanong ng naninimdim na asawa.

—Gayon po ang aking pag-asa at paniniwala!—ang tugon ng tiktik.—Ang pagsasadya ko rito sa inyo ay upang ibalita ang nangyari sa kanya, at saka... upang ipagkaloob sa inyo ang salap ng kanyang sinahod, na siyang pinakiusap sa akin na isakamay ninyo upang magugol sa inyong mga kailangan habang siya'y nakapiit.

—Maaari po namang kami'y makadalaw sa kanya, hindi po ba?—usisa pa ni Nati.

—Opo, kung ako'y naroon. Datapwa, upang hindi kayo pagkai-tan ay mabuti nang magsama kayo ng isang manananggol na mapakikusapan; sapagka't ang mga manananggol ay may-malaking kaparayaan at karapatang makadalaw sa sinumang nakapiit, kahit gaano kalubha ang kasalanang ipinaratang.

At sa gayon natapos ang kanilang pag-uusap. Ang tiktik ay nagpaalam, pagkatapos makapagpasalamat uli ang asawa ni Diosdado sa kagandahang-loob na ipinakita sa kanilang mag-iina. Datapwa, ang pinag-aalintangan na Nati, pagkaalis ng tiktik, ay kung paanong maligtasan ng kanyang asawa ang kasalanang pagpatay at pangungutang ng isang buhay? Siya nama'y nag-aral din, at sa pagbabasang lagi ng mga pahayagang pang-araw-araw at ng mga

nobela, o ng mga kasaysayang ukol sa pagpapatayan, ang isang nakamatay na katulad ni Diosdado ay tinatawag na kriminal. At ang sinumang kriminal ay pinarurusahan ng mga Hukuman...

Ang malabis na pag-aalaala ni Nati ay siyang naghatid sa kanya sa tanggapan o bupete ni Don Salvador L. Mariño, sa Villonco Bldg., Quezon Boulevard. Taglay ang maikling l'ham ng manunulat na si Prudencio Noble, bilang pagpapakilala sa kanya. At noon din, pagkabasa sa liham na kanyang iniabot sa batang-batang manananggol, si Nati ay sinamahan sa piitang kinakukulungan ni Diosdado.

Nang umuwi ng bahay ang naninimdim na asawa, pagkatapos mapasalamatan si abogado Mariño sa pagpapagod nitong siya'y samahang makadalaw sa piitan, ang gumulo naman sa kanyang pag-iisip ay kung hanggang kailan siya maghihintay sa pagbabalik o pag-uwi ng bahay ni Diosdado. Sapagka't ano ang malay niya kung ang lahat ng mga sinabi ng tiktik ay pawang pampatabang-puso lamang, o pagbibigay sa kanya ng pag-asa; samantalang... dahil sa kanilang kawalan ng salaping pambayad sa mga tanyag at dalubhasang abogado sa mga usaping kriminal, gaya ng naging Pangulong Jose P. Laurel, o ng naging Senador at Mahistrado Claro Ma. Recto, o ng nangaging Hukom Mariano H. de Joya at Guillermo Guevara, sa halip makaligtas sa pananagutan ay lalo pang mapabaon at tuloy mamahay ng bilangguan nang mahabang panahon? Ang alalahaning iya'y siyang hindi magpatahimik sa ka-looban at gumugulo sa pag-iisip ni Nati...

III.

Nang sumunod na mga araw, ang usaping kriminal na iniharap ng maginoong Piskal ng Siyudad, bilang pagtupad sa kanyang tungkulin, ay pinag-abalahán ding ibalita ng mga pahayagang pang-araw-araw sa Maynila. Sa saring tudling ng dalawang pahayagang pang-umaga sa wikang ingles ay tinurot din at pinag-ukulan ng ilang pangungusap ang ginawi ni Diosdado. Sa halip masama'n ay pinuri pa ang kanyang ginawa; sapagka't... "kung walang kaya ang mga alagad ng batas sa pagliligpit sa mga layak sa lansangan..." ang wika pa ng isang Patnugot... "ay dapat maglakas-loob ang mga mamamayang tahimik sa paglipol sa mga mangungulimbát sa lansangan, sa mapagsamantalang mga mandurukot at sa naglisaw na mga kriminal na hindi nagpapatawad sa pangungutang ng buhay ng kapwa upang makapagnakaw lamang ng pinaghanap-buhayan ng masisipag na tao! Kailangan ng Bayan ang maraming Diosdado Bayani,

ay nabubuo sa mga sumusunod na salaysay:

ay nabubuo sa mga sumusunod na salaysay:

"Ang pinag-uusig na si Diosdado Bayani ay isang manggagawang namamasukan at naglilingkod sa "Pier 7." Siya'y isang maramang nagsisipaghanap-buhay sa mga laktuban ng mga mamamayang tahimik..."

Bilang katugon ng dalawang pangulong-tudling na násabi, ang mga pagtatapat ni Diosdado Bayani sa harap ng Hukumang lumitis ay pinag-ukulan din ng pitak ng iba't ibang pahayagan, pagkatapos mailagda ng Hukom na humatol ang pagpapawaláng-sala kay Diosdado. Ang násabing mga pahayag, na tinukoy rin ni abogado Mariño sa kanyang maliwanag at makatwirang pagtatanggol sa pinag-uusig, at siyang pinagbatayan ng Hukuman sa pagpapawaláng-sala kay Diosdado.

(Nasa pah. 47 ang karugtong)

Ang mga babai at lalaki ay kasalukuyan ngayo'y nahu-maling sa paggamit ng pomadang ROBIN HOOD dahil sa kataasan ng uri at bango.

Sa lahat ng Basar

BEAUTY CHEMICAL

Laboratory

950-958 BENAVIDES—MANILA

LIMANG KALULUWA...
(Karugtong ng nasa pah. 45)

Sa gayo'y tinalikdan niya ang walumpung piso at namasukan naman sa isang sangay na palingkura. ng Hukbong Amerikano dito sa Maynila. Sa kabutihang palad ay pinasahod siya ng ibayong halaga, bukod ang iba't ibang kakinabangang tinatamo.

"Nang ipahayag ang Republika ng Pilipinas, ang Hukbong Amerikano ay nagbawas ng mga kawani at mga manggagawa sa iba-ibang sangay niya. Sa kasamaang-palad, si Diosdado Bayani ay napatilang sa maraming nangapapalis o binawas. At mula noon, siya'y naging taung-lansangan, dahil sa paghahanap ng mapapasukan na makapagpapasahod sa kanya ng sapat na pambuhay sa kanyang mag-ina... sa limang kaluluwang hindi niya mapababangang mangagutom.

"Nang tila nagtatampo na sa kanya ang kapalaran at ang pagasa niya'y unti-unting lumalabo, dahil sa abut-abot na pagkabigo sa paghanap ng mapapasukan, sa wari'y himalang dumulog sa kanya ang pagkakataon nang makatagpo ang isang dating kaibigan sa isang liwasan sa Siyudad. Sa pagkát nabatid nito na siya'y naghahanap ng mapapasukan, noon di'y inalok siyang sumapi muna sa "Unyon ng mga Estibador" upang mabigyan ng pagkakataong siya'y makapagbuhay ng mga kalakal na inilulunsad ng mga sasakyang nagbubuhay sa Estados Unidos at sa iba pang mga bansa. Mula noon, o pagkalipas ng ilang araw na pag-aantabay, si Diosdado ay nakapagsimula nang maglingkod sa "Peer 7".

"Noong ika-23 ng lumipas na buwan, si Diosdado Bayani ay sumahod ng ilanpung piso sa sanlinggo niyang paggawa o paglingkod. Pagkatanggap ng sala-ping sinahod, siya'y nagdaan sa pamilihang-bayan ng Dibisarya at ibinili ng mga pagkain ang kanyang asawa at apat na anak, na may sambuwan ding nagiis ng unti-unting pagkain at kung makailang n'lipasan ng oras sa di-pagtikim ng pagkain. Galak na galak ang kanyang puso at nasisiyahan ang kalooban sa biyaya ng kapalaran, salamat sa pagmamagandang-loob ng isang dating kaibigan at ng "Unyon ng mga Estibador". Datapwa... nang siya'y pauwi na ng bahay, sakay ng isang "jitney" na nagyayau't dito sa Dibisarya at Kalookan, mandiy'alimpungat na nagising nang dumukot sa kanyang lukbutan at hindi makapkap ang kanyang kartera na may lamang tatlumpong piso. Ang gayong karanasan ay muntik nang sumawi ng kanyang buhay kundi... naagapan ng isang tiktik na kasakay na siya'y pigilan sa kamay at pagpayuhang magnilay-nilay muna bago tumalon sa sasakyan, dahil lamang sa

hangad na paghahabulin pa sa dalawang mandurukot ang karterang nawala na p nagsidlan ng buong kayamanan nilang mag-anak. Ang magandang payo ng tiktik na kasakay at nagmagandang-loob pang magbigay sa kanya ng tulong na limang piso nang siya'y bumaba o umibis sa sasakyan, ay siyang nagpalamig sa nagpupuyos niyang kalooban nang mga sandaling yaon...

"Datapwa... nang sumunod na mga araw, dahil sa di-pagkalimot sa pangyayaring nagpadugo sa kanyang puso at nagturo upang matutuhan niyang sumpain ang mga "layak sa lansangan" na hindi lamang nakasusukal kundi... lumilikha pa ng ligalig sa mga tahimik na mamamayan... si Diosdado ay naghanda at naglaan ng isang "balisong", bilang pananggol sa sariling buhay at pamatay sa sinumang mangangahas na muli na siya'y dukutan, o agawan ng salaping pinagpawisan niya sa sanlinggong pagpapakahirap.

"Ang pumatay ng kapwa ay isang pangungutang ng buhay... At ang pangungutang ng buhay ay dapat pagbayaran ng buhay rin, o ng pagkabilanggong habang-buhay naman. Nguni't ang pumatay sa isang mangungulimbat o mangha-

harang, na naghahanap-buhay sa sari-sariling lukbutan ng mga mamamayang mararangal at nagsis pagpatulo ng pawis upang kumita ng pambuhay sa mga kaanak, ay hindi isang kasalanang pinarurusahan ng alinmang batas sa sandaigdig. Manapa'y isang paglilingkod iyan sa Bayan at sa Lipunan, at pagtulong sa mga alagad ng Batas o sa Pamahalan, upang malipol ang masasamang-loob na siyang mga "layak sa lansangan", hindi lamang sa Siyudad ng Maynila kundi... sa mga bayan-baya't mga lalawigan man na pinamamayanihan ng mga kriminal na iyan.

'Ang napatay ni Diosdado Bayani ay isang lalaking may mahabang talaan na sa tanggapan ng Pulisiya sa Maynila, bilang isang mamamatay-tao, magnanakaw, manghaharag, manggagahasa ng babae, at kung anu-ano pang kasalanan. Sa apat na lalawigan sa Kalagitnaan ng Luzon ay pinangilabutan ang kanyang mga kalupitan at karahasan. At dahil sa kanyang mga kasalanang ginawa, siya'y malaon nang pinaghahanap ng mga Hukuman sa Maynila at sa mga lalawigan man upang papanagutin sa iba't-ibang kasalanang dapat niyang pagba-

waran ng buhay, o pagdusahan nang habang panahon. Salamat kay Diosdado Bayani, na sa isang pagkakatao'y kanyang nakatagpo sa isang sasakyán, at sa katalinuhang ginamit ng lalaking nagpabayani sa pagtatanggol sa sariling buhay at sa pakikipagsapalaran sa harap ng panganiib, ang kriminal na hindi matapaw-tapan ng mga alagad ng Batas ay nakatagpo rin ng kasukat hanggang sa... maligo siya sa sarili rin niyang dugo..."

May kasalanan o wala si Diosdado Bayani?—anang mga paha-yagan.

Ang katanungang iya'y tinugon ng Hukumang lumitis, at inilagda ang hatol na pagpapawalang-sala sa pumatay sa isang taong walang halaga sa bayan. Ang ginawa ni Diosdado Bayani ay siyang biglaang tugon sa sarili rin niyang katanungan na, "O bayan kong mamatáy sa gutom ang limang kaluluwang para-parang mahal sa aking puso, o utangin ko ang buhay ng kriminal na itong ibig na umagaw ng tangi naming kayamanan?" Sapagka't nang siya'y tutukan ng rebolber sa loob ng sasakyang pinatigil na bigla ng kriminal, sa pagdadahi- (Nasa pah. 49 ang karugtong)

HINDI KAILANGANG MAGING DALUBHASANG UPANG MAKAPAGHANDA NG MASASARAP NA PAGKAIN!

Gumamit lamang ng ...

R-P SEASONING

Wala nang iba pang bubuti dito

Ang R-P Seasoning ay nilikha na taglay ang mga proteina ng gulay sa ilalim ng maingat, malinis at makabagong mga pamamaraan. Hindi katulad ng ibang mga pampalasa, ito ay walang taglay ng asin, kaya't hindi ito humuhulas kahit sa ano mang panahon. May mataas na uri subalit namang pakatipid gamitin.

Ang Kaunti ay Matagal Gamitin... at ang R-P Seasoning ay 99% puro. Maputing tulad ng kristal at kumakalat agad ang natunaw na lasa sa lahat ng paggamitang pagkain.

Mabibili sa mga botelyang 1 1/2 oz., 3 1/2 oz., 6 oz., 12 oz., 20 oz., at 26 oz. sa lahat ng puwesto sa pamilihan at grocery.

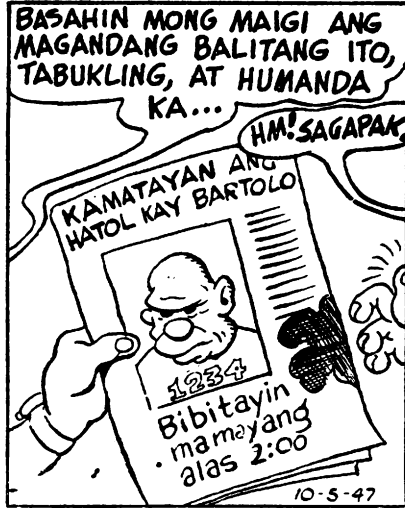
Ang R-P Seasoning ay isang pangangailangan ng baw't tahanan.

Gawa ng Republic Products, Inc.
Cleveland, Ohio, Estados Unidos

TANGING TAGAPAMAHI

CHOA THIAN SIU

427-429 STO. CRISTO, MANILA • TEL. 2-72-20

LIMANG KALULUWA ...

(Karugtong ng nasa pah. 47)

lang siya'y isang alagad ng batas at si Diosdado Bayani ay isang kriminal na kanyang pinaghahanap na malaon na, pagkaibis n'la sa sasakyan ay nagsumamo pa siya, si Diosdado, na magbaksakali na sa ibang masalapi ang manghaharag. Sapagka't ang salapi niyang dala na hindi naman lubhang malaking halaga ay pambuhay lamang sa limang kaluluwang marahil ay pinamumutian na ng mga mata sa paghihintay sa kanyang pagdating. Datapwa't nagpumilit din ang kriminal, at si Diosdado ay binalang... kapag hindi niya inilabas ang karterang may-lamang salapi ay utangin ang kanyang buhay at kukunin pa ang salaping kanyang pinagpawisan sa sanlinggong paggawa. Sa gayo'y madali siyang nagpasiya, at sa pagkukunuwang d'nurukot ang karterang hinihingi, sa loob pa ng lukbutan ng pantalon ay kinalas na ang pagkakalapat ng balisong, bilang paghahanda sa dimaiwasang pakikipagsapalaran sa kamatayan...

Ang utos ng nanghaharag na nagtuon ng rebolber sa kanya ay sinunod namán ni Diosdado. Inilabas ang kartera na may lamang sampung piso at iniabot sa uma-

angkin sa kanyang pinaghanapbuhayan. Habang nagbubuklat ang pusakal na manghaharag at binibilang ang iilang pisong ibinukod sa kanyang kartera, ang balisong naman niya'y nailabas sa lukbutan na nakabalot sa panyolito; at sa pagkukunuwang magpapahid ng butil-butit na pawis na noo'y waring humuhulas na sa buo niyang katawaan dahil sa pagkahalo ng takot at pagningitngit, ang patalim ay unti-unting nabuksan. Kahit nababalot ng panyolito ang hawak na patalim, pagkadakot nang mahigpit sa puluhan ay hindi na nag-ukol pa ng anumang pagtatanong at biglaan na lang dinaluhong ang manghaharag, kasabay ang abut-abot na saksak sa dibdib at sa iba pang panig ng katawan na madaling ikinahandusay sa tabing-daán. Ang ilang babaing nakamasid sa kanyang ginawa ay nangapatili. Ang mga sakay ng iba't ibang sasakyang nagsasalimbayan sa lansangan ay madaling naglagda ng hatol, at sa halip bigyang katwiran si Diosdado, siya pa ang ipinalagay na nanghaharag sa kanyang pinatay, pagka't napataon sa kanyang pag-agaw sa sarili rin niyang kartera...

Datapwa't si Diosdado ay hindi man tumakas, gaya ng maaasahan sa mga karaniwang kriminal.

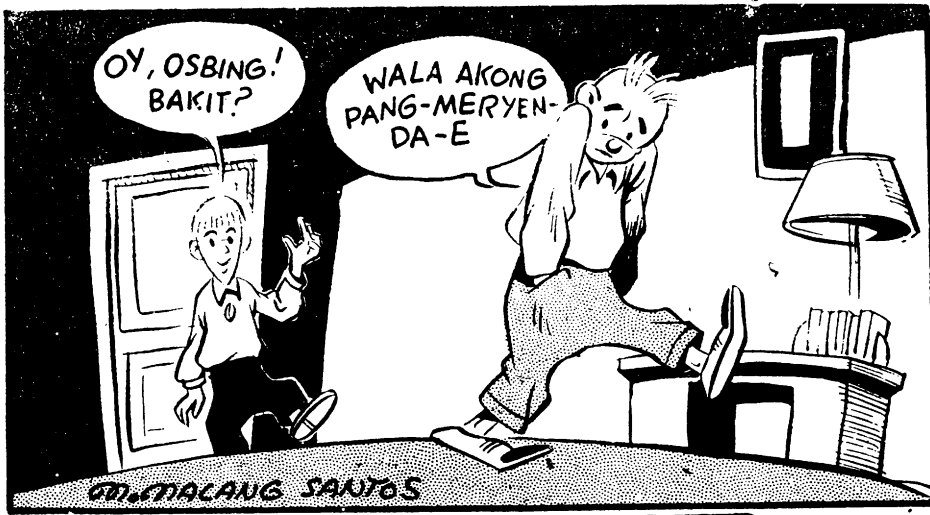
Siya pa rin ang nagpatawag ng pulis at hindi n'layan ang kanyang pinatay na di-makilala kung sino... Pagdating ng pulis na unang dumalo ay iniabot niya ang "balisong" na dugu-duguan, na ang puluha'y nababalot ng panyolitong nababahiran din ng dugo. Pagkaabot ng patalim ay itinuro naman sa pulis ang rebolber ng manghaharag na nabitiwan at hindi na naiputok, kasabay ang paunang-sabi na balutin sa isa ring panyolito upang hindi mapawi ang mga bakas ng daliri ng kamay ng kriminal. At pagkatapos ipagtapat sa pulis na nagtatanong na siya ang pumatay ay siya pa rin, si Diosdado, ang nagkusang napadala sa himpilan upang doon tapusin ang pagsisiyasat.

Kataon namang nang mga sandaling yao'y nagdaraan ang isang sasakyan ng Kagawaran ng mga Tiktik, at sa mga sakay ay kabilang ang tiktik na naging kaibigan na ni Diosdado. Kaya.. pagkakita sa kanya, karakara'y siniyasat ang nakamatáy. Ipinagtapat namán ang buong pangyayari, at pagkatapos ay ibinulong ang pakiusap na ibalita lamang sa kanyang mag-iinang kapahamakang nangyari sa kanya at ipagkaloob ang bahagi ng kanyang sinahod na pinagbukod-bukod sa

tatlong lukbutan, bilang pagtalima sa mga payo rin ng nasabing tiktik nang siya'y unang madukutan. Nangako naman ang kaibigan, at sila'y nagpatuloy sa himpilang pinagdalan sa kanya. Ip'niit siya upang papanagutin sa kasalanang pagpatáy, gaya ng iniharap na sakdal ng Máginaong Piskal...

Nguni, kinabukasan din noon, ang lalaking pinatay ni Diosdado ay nakilala ng Kagawaran ng mga Tiktik na isang kriminal na malaon nang pinaghahanap dahil sa di-mabilang na kasalanang dapat panagutan sa harap ng Lipunan at ng mga Hukuman. Sa gayong pangyayari, ang Puno ng Pulisya sa Siyudad at ang Punong Tagasiyasat ng Kagawaran ng mga Tiktik ay nagpasalamat pa kay Diosdado Bayani sa malaking tulong at paglil'ngkod na kanyang nagawa sa pagkakapatay sa malupit, halimaw at walang kaluluwang kriminal na lalong kilala sa taguring "Dodong Bigatin".

Kung isang kasalanang walang kapatawaran ang pangungutang ng buhay ng kapwa, hindi kaya isang kabanalan naman o isang dak'lang pagl'ingkod sa Bayan et sa Lipunan ang pumatay sa mga katulad ni "Dodong Biga-

9-24-47

tin"? Sa mga lansangan sa Maynila ay naglisaw ang maraming "Dodong Bigatin", at upang magalipol, o mangaligpit ang mga sukal na iyan, ay hindi lamang ang mga alagad ng katahimikan ang may-tungkuling mag-usig sa kanila kundi... ang lahat ng mamayang may-damdaming makatarungan. Sapagka't sila ang una-unang napipinsalaan sa mga kalikutan ng mabibilis ang kamay, pandarahas ng mga walang kaluluwa sa kapurihan ng kababaihan, panlalapastangan sa kapayapaan ng mga tahanan, at pangungutang ng buhay ng kapwa na walang ibang dahilán kundi ang hangar ng makapagnakaw...

Mga Huling Pangyayari

Ang mga papuring iniukol ng mga pahayagan kay Diosdado Bayani ay siyang nagpalipat-lipat sa maraming bibig. Datapwa, ang mga papuring yao'y ni hindi man tinangos ng ilong ng may-katawan, bagkus naging laman ng kanyang panimdm sa araw at gabi. Sapagka't sa halip matahimik ang kanyang kalooban ay lalo pang naguguluhan ang sariling pag-iisip, dahil sa paninisi ng budhi n'yang tuwina'y gumigising

sa isang alalahanin...

Ang pagkakapatay niya sa balitang kriminal na si "Dodong Bigatin" ay siyang nagbigay sa kanya ng bagong pangalan. Sapagka't sa pinaglilingkuran niyang "P'er" ay hindi na siya makilala ngayon kundi sa bansag na "Mr. Bigatin." At kahit niya daanin sa galit ang pagtutol sa gayong taguri, ang mga kasamaha'y patuloy ring tumatawag sa kanya ng gayon.

Hindi lamang iyan ang dimagpatahimik sa kalooban ni Diosdado. Sa sarili man niyang tahanan, pati ng kanyang maybahay ay hindi nakalilimot sa kanyang ginawa, na pangungutang ng buhay dahil lamang sa munting halagang inaagaw sa kanya, na kung tutuusi'y hindi katimbang marahil ng isang buhay na kanyang kin'til. At ang wika pa ng kanyang asawa:

—Ang salapi'y nakikita, nguni't ang isang buhay na makitil ay hindi na mababayaran ng salapi upang magbalik sa katawáng pinanawan na ng hininga!

Ang makatuwirang palagay ni Nati ay nagpakunot lamang sa noo ni Diosdado. Sinadya niyang

huwag tugunin upang pangatwiranan, sapagka't anhin man niyang isipin ay nananaig din ang sigaw ng budhi na... kung s'ya ma'y pinawalang-kasalanan ng Hukuman sa pagkakapatay sa isang kriminal, at pinag-ukulan ng nakalalasing na mga papuri ng mga pahayagang nagbigay-katwiran sa kanyang ginawa... ang batik ng kasalanan na nakatatak sa kanyang noo ay hindi mahugasan ng pagsisisi. At sa halip na mal'mutan ay naguguniguning parati at waring tumatanghal sa kanyang paningin ang larawan ng kriminal na kanyang napatay nang sandaling nal'ligo sa sariling dugo, sa tab'ng-daang kinatagpuan sa kanila ng pulis na isang nagsiyasat. Ang pangyayaring yao'y naging sugat na pinaglamnan sa kanyang panimdm, at tuwinang maaalaala ay nangingilabot ang kanyang katawan.

Subali, ang alalahanin ding iyan ang siyang nagpapasilakbo sa kanyang dugo ka'lanma't nananariwa ang pangyayari... Sapagka't siya'y pinalad lamang na makauna, sa halip na siya ang mapatáy. At kung siya ang sinamang-palad, hindi lamang ang buhay niya ang sana'y nawala

kundi... may lima pang kaluluwang sa pagkaulila sa kanya ay... sino ang nakaalam at makahuhula sa mangyayari?

O ang LIMANG KALULUWA... o ang ISANG BUHAY?

Ang katanungang iya'y tinugon ni Diosdado Bayani sa isang pagkakataong hindi niya hinihintay, nguni't malaon na ring pinangangambahang hahatulan ng kanyang "balisong". Sapagka't sa harap ng ganyang panganib, o sa harap ng mga kalupitan at pang-gagah's sa kapwa ng mga lalaking naghahari-harian sa mga lansangan, na hindi kumikilala sa mga maykapangyarihan bagkus mga kalaban ng katahimikan, si Diosdado Bayani ay walang lunas na maidudulot kundi ang kanyang "balisong" na pananggal sa sariling buhay at siyang pananggalang upang ang ilang pisong panligtas sa kagutuman ng limang káluluwáng para-parang mahal sa kanyang puso ay huwag mahamig ng isang tamad na ayaw maghanap-buhay at nagpapakabuhay lamng sa banat ng buto ng kanilang kapwa na siyang may karapatang matira sa daigdig...

WAKAS